

דינים בהעמקה ויסודות תורה שבעל פה

א. משך הבחינה: שעה וארבעים וחמש דקות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	-	יסודות תורה שבעל פה, הלכות תפילין, הלכות שבת	-	(7x4)	-	28 נקודות
פרק שני	-	"במעגלי ההלכה"	{			
פרק שלישי	-	"משנה ברורה"				
אנ:						
	-		-	(12x6)	-	72 נקודות
	-	סך הכול	-		-	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
 כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – יסודות תורה שבעל פה, הלכות תפילין, הלכות שבת

(28 נקודות)

ענו על ארבע מן השאלות 1-6 (לכל שאלה – 7 נקודות).

1. יסודות תורה שבעל פה

- א. (1) מדוע תיקנו אנשי כנסת הגדולה נוסח תפילה אחיד לכל ישראל?
 (2) מתי הייתה תקופת הסבוראים, ומדוע הם נקראו כך?
 (4 נקודות)
- ב. מדוע התורה שבעל פה לא ניתנה בכתב? כתבו סיבה אחת. (3 נקודות)

2. הלכות תפילין – סימן כ"ה

- א. (1) "אחר שלבש טלית מצויץ, יניח תפילין" (שולחן ערוך).
 מדוע לבישת טלית קודמת להנחת תפילין?
 (2) ציינו מקרה אחד שבו מניחים תפילין לפני שלובשים טלית.
 (4 נקודות)
- ב. (1) על פי השולחן ערוך, באיזה שלב בתפילת שחרית נהג הרא"ש להניח תפילין?
 (2) מהו הטעם למנהג זה של הרא"ש?
 (3 נקודות)

3. הלכות תפילין – סימן כ"ו

- א. (1) "אם אין לו אלא תפילה אחת מניח אותה שיש לו ומברך עליה" (שולחן ערוך).
 מהו הנימוק של השולחן ערוך לדין זה?
 (2) אדם שמניח תפילין של ראש בלבד – מה עליו לברך? כתבו שתי דעות.
 (5 נקודות)
- ב. אדם הניח תפילין, ובעודן עליו נזכר שלא בירך עליהן – כיצד עליו לנהוג? (2 נקודות)

4. הלכות תפילין – סימן כ"ז

- א. מהו מקום הנחת הקשר של תפילין של ראש (מאחור) לכתחילה ובדיעבד? (3 נקודות)
- ב. עד אילו איברים בגופו של המתפלל צריכות להגיע רצועות תפילין של ראש? כתבו שתי דעות. (4 נקודות)

5. הלכות שבת

- א. בספר "שמירת שבת כהלכתה" מובאות שלוש דרכים שבהן תולדה יכולה להיות דומה לאב המלאכה. כתבו שתיים מן הדרכים, והדגימו כל אחת מהן. (4 נקודות)
- ב. על פי "שמירת שבת כהלכתה", יש מלאכות שאיסורן הוא עצם עשיית המלאכה (בלי להביא בחשבון את תוצאת העשייה), ויש מלאכות שאיסורן הוא בתוצאת העשייה של המלאכה. כתבו דוגמה אחת לכל אחד מסוגי המלאכות האלה. (3 נקודות)

6. הלכות שבת

- א. סחיטת בגד בשבת יכולה להיות תולדה של שני אבות מלאכה, תלוי במטרת הסחיטה.
- (1) ציינו שתי מטרות של סחיטה זו.
- (2) בנוגע לכל אחת מן המטרות האלה, כתבו מהו אב המלאכה של פעולת הסחיטה. (4 נקודות)
- ב. אדם הכותב אות אחת בשבת — דינו פטור אבל אסור. כתבו ממה אדם זה פטור, וציינו אם האיסור הוא מדאורייתא או מדרבנן. (3 נקודות)

בחרו בפרק שני או בפרק שלישי, על פי התכנים שלמדתם.

פרק שני – "במעגלי ההלכה" (72 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על שש מן השאלות 7–14 (לכל שאלה – 12 נקודות).

7. תפילה בציבור

א. (1) "תפילת הציבור, אף על פי שהיא מצווה מדבריהם, היא גדולה ממצוות עשה של תורה" (הרב שניאור זלמן מלאדי,

שולחן ערוך הרב). הסבירו מדוע.

(2) מדוע תפילתו של אדם המתפלל בציבור מתקבלת יותר מתפילתו של אדם המתפלל ביחידות?

(5 נקודות)

ב. אדם שמרגיש שהוא מכוון את ליבו בתפילה ביחידות יותר מבתפילה בציבור –

לפי הרב משה פיינשטיין, באיזה מצב הוא רשאי להתפלל ביחידות, ובאיזה מצב עליו להתפלל בציבור?

(4 נקודות)

ג. מדוע אדם רשאי להתנדב לשירות צבאי ביחידה מובחרת אף על פי שאין אפשרות להתפלל בציבור ביחידה זו?

(3 נקודות)

8. זהירות בדרכים

א. (1) על פי חז"ל, לעוון שפיכות דמים יש שלוש תוצאות שליליות. כתבו אחת מהן.

(2) הרמב"ם הוכיח מסיפור אחאב שאיסור שפיכות דמים חמור מאוד.

הסבירו את הוכחת הרמב"ם.

(5 נקודות)

ב. כוהן שגרם לתאונה קטלנית באונס – מה עליו לעשות כדי שיוכל להמשיך לשאת את כפיו? (3 נקודות)

ג. אדם השתכר בחתונה של חבר, לא היה מודע למעשיו וגרם נזק. מה דינו, ומדוע? (4 נקודות)

9. זהירות בדרכים

א. "שלושה הם ההורגים בלא כוונה..." (רמב"ם).

מה הם שלושת סוגי ההורגים בלא כוונה? בנוגע לכל אחד מהם – כתבו אם ההורג צריך לגלות לעיר מקלט. (6 נקודות)

ב. (1) לפי הרב אביגדור נבנצל, אין היגיון במשפט "אתמול נהגתי מהר וכמעט התנגשתי – אבל ברוך ה' לא קרה כלום".

הסבירו מדוע אין היגיון במשפט זה.

(2) לפי הרב אביגדור נבנצל, אדם הנוהג בכלי רכב בחוסר זהירות – חל עליו "דין רודף".

הסבירו מהו "דין רודף", וכתבו מדוע דין זה חל על נהג לא זהיר.

(6 נקודות)

10. לשון הרע

- א. (1) מדוע התפעל רבי ינאי מן הרוכל שמכר סם חיים, הרי הרוכל לא חידש דבר?
 (2) הרב אשר וייס הסביר מדוע קשה לאנשים להישמר מלשון הרע. כתבו סיבה אחת.
 (6 נקודות)
- ב. כתבו דוגמה אחת למקרה שחובה לספר בו לשון הרע, וכתבו שני תנאים הנדרשים בעת מילוי חובה זו. (6 נקודות)

11. מצוות יישוב ארץ-ישראל

- א. (1) בעלי התוספות קבעו שהדין "הכול מעלין לארץ-ישראל" אינו נוהג "בזמן הזה" משום סכנת דרכים.
 הרב יונה לנסדופר ("מעיל צדקה") כתב שאי אפשר לקבל את דברי בעלי התוספות באופן גורף, אלא הדבר "משתנה לפי הזמן".
 על פי ה"מעיל צדקה", על פי מה קובעים אם סכנת הדרכים מבטלת את הדין "הכול מעלין לארץ-ישראל"?
 (2) על פי ה"מעיל צדקה", באיזה מקרה אין חיוב לעלות לארץ-ישראל, ומדוע?
 (7 נקודות)
- ב. "והיה אומר רבנו חיים דעכשיו אינו מצווה לדור בארץ-ישראל" (תוספות, כתובות קי, ע"ב, ד"ה "הוא אומר לעלות").
 (1) מהו נימוקו של רבנו חיים לדבריו?
 (2) הרב יוסף מטרנאני (מהרי"ט) כתב על דברי רבנו חיים "דברי תימה הם".
 הסבירו אחת מן הקושיות של המהרי"ט על דברי רבנו חיים.
 (5 נקודות)

בית, חינוך ומשפחה

12. יצר ויצירה; קרבה וריחוק בחיי הזוגיות

- א. (1) "ולא תתורו... ואחרי עיניכם" (במדבר ט"ו, ל"ט).
 הסבירו את הטעם לאיסור להתבונן במראָה לא צנוע.
 (2) "כדי להדליק אש גדולה, אין צורך ביותר מגפרור אחד" (הרב אלימלך בר שאול).
 הסבירו דברים אלה בהקשר של "איסור נגיעה".
 (6 נקודות)
- ב. "חתן נכנס לחופה, ליבו מתגעגע לחופה ולחיבת חיתוניו... מה מכריח את הנער הצעיר לפרוש מכלתו, אליה הוא נמשך כל כך – כוח חיצוני, סכנה פיזית? לא... הגבורה של הנער הצעיר עולה על גבורת אלכסנדר מוקדון ונפוליאון".
 (הרב יוסף דב הלוי סולובייצ'יק)
 מהי הגבורה של "הנער הצעיר", ומדוע גבורתו עולה על גבורת אלכסנדר מוקדון ונפוליאון? (6 נקודות)

13. קידושין ונישואין

- א. (1) אדם המקדש אישה בלי לראותה לפני כן עלול לעבור על מצוות עשה. כתבו מהי מצוות עשה זו, והסבירו כיצד הוא עלול לעבור עליה.
- (2) חכמים קבעו כי אדם שמקדש אישה בלא שידוכין, יענש בעונש חמור. מהו עונשו של אדם זה, ומדוע החמירו חכמים בעניין זה? (6 נקודות)
- ב. "האישה נקנית" (קידושין, פרק א', משנה א') – למילה "נקנית" יכולות להיות שתי משמעויות. מהי המשמעות הנכונה בנוגע לקניין בקידושין? (3 נקודות)
- ג. מה הם "קידושי שְׁחוֹק", ומה האישה צריכה לעשות כדי להימנע מן התסבוכת הכרוכה בקידושי שחוק? (3 נקודות)

14. קרבה בין האיש לאישה

- א. כתבו שתי מטרות של מצוות עונה. (6 נקודות)
- ב. (1) הסבירו מהי "נידה" ומהי "זבה".
- (2) הסבירו מהי "חומרא דרבי זירא". (6 נקודות)

בחרו בפרק שני או בפרק שלישי, על פי התכנים שלמדתם.

פרק שלישי – "משנה ברורה" (72 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על שש מן השאלות 15–22 (לכל שאלה – 12 נקודות).

15. הלכות תפילה – סימן צ'

א. "ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הציבור" (שולחן ערוך).

- (1) הסבירו את המעלה של תפילה בציבור ואת המעלה של תפילה בבית הכנסת.
- (2) לפי בעל המשנה ברורה, הסבירו מהו עיקר תפילה בציבור, ומהי הטעות הנפוצה בהבנת המושג "תפילה בציבור"? (8 נקודות)

- ב. (1) אדם שמתפלל תמיד באותו בית כנסת – האם נחשב שקבע מקום לתפילתו? נמקו.
- (2) אדם שמתפלל בביתו – היכן יקבע מקום לתפילה בתוך ביתו? (4 נקודות)

16. הלכות תפילה – סימן ק"ח

א. אדם התפלל מוסף בראש חודש אך שכח להתפלל שחרית – כתבו כיצד עליו לנהוג במצבים האלה:

- עדיין לא עבר זמן תפילה.
- עבר זמן תפילה.

בתשובתכם ציינו אפשרות שבעל המשנה ברורה שולל, וכתבו את נימוקו לשלילה. (4 נקודות)

- ב. (1) בעל השולחן ערוך מפרט מצבים שבהם אי אפשר להתפלל תפילת תשלומין, אבל אפשר להתפלל תפילה נוספת לנדבה. ציינו שני מצבים כאלה.

- (2) בעל המשנה ברורה פסק שאדם שבא לבית הכנסת סמוך לערב, והתפלל ערבית מבעוד יום ועדיין לא התפלל מנחה – צריך להתפלל תפילה נוספת לאחר תפילת ערבית. כתבו את שני הנימוקים של בעל המשנה ברורה להלכה זו. (8 נקודות)

17. הלכות נשיאת כפיים – סימן קכ"ח

א. (1) מדוע שליח הציבור מקרא את הכוהנים מילה במילה?

- (2) על פי השולחן ערוך, שליח הציבור אינו צריך להקריא לכוהנים את המילה "יברכך" – מדוע? (5 נקודות)

- ב. (1) מדוע שליח הציבור אינו רשאי לענות אמן לאחר הברכה שמברכים הכוהנים לפני נשיאת כפיים?
- (2) מדוע שליח הציבור אינו רשאי לענות אמן לאחר כל אחד מן הפסוקים של ברכת הכוהנים?
- (3) באיזה מקרה שליח הציבור רשאי לענות אמן לאחר כל אחד מן הפסוקים של ברכת הכוהנים, ומדוע? (7 נקודות)

18. הלכות נטילת ידיים – סימן קנ"ח

- א. יש ספק אם אדם שאוכל פת ששיעורה פחות מכביצה צריך ליטול את ידיו. הסבירו את שני הצדדים של הספק. (4 נקודות)
- ב. בשולחן ערוך וברמ"א מובאות ארבע אפשרויות בנוגע לשלב בנטילת הידיים שבו יש לברך על הנטילה. כתבו שלוש מן האפשרויות, ונמקו כל אחת מהן. (8 נקודות)

19. הלכות נטילת ידיים – סימן קנ"ט

- א. אדם הכניס את ידיו לתוך קערת מים שמונחת על השיש – לפי אחת הדעות המובאת בשולחן ערוך, "לא עלתה לו נטילה". כתבו שני נימוקים לדעה זו. (4 נקודות)
- ב. (1) אדם הטביל את ידיו במי מעיין שאין בו ארבעים סאה – באיזה תנאי טבילה זו נחשבת לנטילת ידיים?
(2) הפוסקים נחלקו אם מותר להטביל ידיים בבריכת שחייה. נמקו אחת מן הדעות במחלוקת זו. (5 נקודות)
- ג. מה מברך אדם המטביל את ידיו? ענו על פי השולחן ערוך ועל פי הרמ"א. (3 נקודות)

20. הלכות ברכת הפירות – סימן ר"ח

- א. לביבות העשויות מתפוחי אדמה ומפירורי לחם – באיזה מקרה יש לברך עליהן "בורא מיני מזונות", ובאיזה מקרה יש לברך עליהן "בורא פרי האדמה"? (5 נקודות)
- ב. (1) אורז מבושל (שנתמעך) – מה יש לברך לפני אכילתו, ומה יש לברך לאחר אכילתו?
(2) תבשיל של אורז (שנתמעך) המעורב בעדשים – מה יש לברך לפני אכילתו, ומה יש לברך לאחר אכילתו? בתשובתכם התייחסו לשני מצבים. (7 נקודות)

21. הלכות שבת

- א. אדם שבשבת הניח בשינוי סיר על האש כדי שיתבשל – האם הנחתו בשינוי תיחשב למלאכה שלא כדרכה, ולכן יהיה פטור מן התורה? נמקו את תשובתכם. (4 נקודות)
- ב. (1) כתבו דוגמה למלאכה שמותר לכתחילה לעשותה בשבת בשינוי גדול.
(2) כתבו דוגמה למלאכה שחייבים עליה מן התורה גם אם עושים אותה בשבת שלא כדרכה. (4 נקודות)
- ג. מה הם שני התנאים שחייבים להתקיים כדי להתיר גרירה של מיטה, כיסא ושולחן על גבי קרקע בשבת? (4 נקודות)

22. הלכות שבת

- א. (1)** אדם הנוטל ידיו בגינה בשבת – באיזה מקרה הוא יעבור על איסור דרבנן? נמקו את תשובותיכם.
- (2)** כתבו דוגמה לפסיק רישא באיסור דרבנן, וכתבו מהו הדין במקרה זה. (8 נקודות)
- ב. (1)** אדם החובל בבעל חיים בשבת והוציא ממנו דם – באיזה מקרה דינו חייב, ובאיזה מקרה דינו פטור?
- (2)** באיזה מקרה התירו חכמים לעשות מלאכה בשבת בדרך של קלקול והשחתה? (4 נקודות)

בהצלחה!